

je jubilant teoretično in praktično več desetletij dosledno uveljavljal in nedvomno sam in z vrsto sodelavcev že trdno uveljavil: v proučevanje primerjalne in svetovne književnosti je kot njen naraven, nepogrešljiv del vključil tudi slovensko literaturo, to pa je, prepričan ne samo o obstoju, ampak tudi o pomembnosti njenih vrednot, vedno obravnaval v njeni realni, preprosti ali zapleteni, šibki ali močni povezanosti — še malo ne samo odvisnosti — z literarnimi pojavi v svetovni, posebno v evropski literaturi. Tako se je v veliki, znantsveno kritično zasnovani zbirki *Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev*, katere glavni urednik je, in še posebno v pravkar dokončani celotni izdaji Cankarjevega opusa, slovenska književnost s svojimi idejnimi usmeritvami in s svojimi oblikovnimi vrstami in zvrstmi izraziteje in popolneje kakor kdaj prej pokazala kot samostojno, svojevrstno, vendar tudi v širše mednarodno literarno izročilo vključeno ustvarjalno področje. Velik delež je jubilant k taki predstavitvi in vrednotenju slovenske književnosti prispeval v tej zbirki in zunaj nje s svojimi široko zasnovanimi in hkrati z vso akribijo izdelanimi razpravami o Kosovelovem, Prijateljovem, Kersnikovem, Cankarjevem in Vidmarjevem opusu. Zbirka *Sto romanov*, ki jo prav tako ureja in za katero je napisal esejistično razgibane, toda v podrobnejem poznavanju gradiva in problematike utemeljene študije o Gidovih, Proustovih, Dostojevskega in Goethejevih delih, pa je vrsto umetnin iz širokega kroga evropskih in ameriških literatur predstavila s perspektive obsežnih izvirnih študij slovenskih piscev, ki so razvili nemalo novih pogledov nanje in na celotno literarno zvrst, imenovano roman.

Z enako pretehtano širokopoteznostjo, kakor je povezal proučevanje svetovne in slovenske književnosti in s tem pripomogel k boljšemu poznavanju in razumevanju obeh, je povezal tudi področji, ki se velikokrat nasilno ločujeta — literarno zgodovino in literarno teorijo. Ker pojmuje literaturo kot časovno umetnost, torej kot gibanje, proces, ne pa kot vrsto izoliranih, statičnih pojavov, so tudi njegove teoretične raziskave zasnovane razvojno, potemtakem zgodovinsko, razprave, pri katerih je izrecno v ospredju literarnozgodovinski vidik, pa so vedno oprte na obsežno teoretično znanje. Čeprav je bil prvi, ki je na Slovenskem sistematično gojil in razvijal literarno teorijo, je prav zaradi prepričanja o nepogrešljivosti historične perspektive vedno zavračal dogmatične skrajnosti in se upiral vsakršnim sistemom, ki težijo k nasilnemu, apriornemu, čeprav velikokrat tako vabljivemu urejanju stvari, na drugi strani pa tudi zavračal nesmiselno, psevdozgodovinarsko zbiranje podatkov, naj se je še tako jasno zavedal pomena relevantnih dejstev: med njegovimi deli ni nobenega, ki ne bi temeljilo na poznavanju virov, veliko pa se jih opira na novo, posebej poiskano ali dopolnjeno gradivo.

Da bi enako uspešno kakor doslej uresničeval svoje načrte tudi v prihodnje!

Majda Stanovnik
SAZU v Ljubljani

V spomin

MAKEDONSKI JEZIKOSLOVEC KRUM TOŠEV

Dvajsetega novembra 1976 je v Kliničnem centru v Ljubljani umrl pionir makedonistike, profesor sodobnega makedonskega jezika na Filološki fakulteti v Skopju Krum Tošev. Zahrbtna, prezgodnja smrt je profesorja Toševa odtrgala od vsakodnevne znanstvene, pedagoške in družbenopolitične dejavnosti.

Profesor Krum Tošev se je rodil v Prilepu 16. februarja 1912, v tistem »usodnem« letu, kakor je sam napisal v svojih poslednjih zapisih, ko so v balkanskih vojnah Makedonijo razgrabile njene sosede. Šolal se je v Prilepu, maturo je opravil v Bitoli. V letih 1931—35 je študiral srbohrvaščino s starocerkvenoslovanščino v Beogradu, od leta 1937 do leta 1944 je kot srednješolski profesor služboval v Ivangradu, Danilovgradu, Strumici in Beli Slatini. Septembra 1944 je v oddelku Agitpropa deloval v okolici Štipa.

Po osvoboditvi Makedonije je služboval na šolskih inšpektoratih v Bitoli in Prilepu, nato je postal načelnik strokovnega šolstva in instruktivnega oddelka pri ministrskih organih makedonske vlade. Zelo pomembno je njegovo sodelovanje v komisiji za jezik in pravopis pri ministrstvu prosvete leta 1944.

Pred tridesetimi leti je postal predavatelj na filozofski fakulteti v Skopju (ki tudi letos praznuje trideseto obletnico obstoja v svobodni Jugoslaviji). 1949. je postal docent, 1960. izredni profesor in 1965. redni profesor sodobnega makedonskega jezika. Leta 1953 je postal tudi direktor Inštituta za makedonski jezik in ga vodil skoro dve desetletji.

Profesor Tošev je bil strokovno in družbeno angažiran. Bil je predsednik Društva za makedonski jezik in literaturo, član redakcije časopisa »Makedonski jezik« in »Literaturni zbor« od njune ustanovitve, član mednarodne komisije za lingvistično terminologijo, član mednarodnega odbora za izdelavo dialektoloških atlasov, član komisije za strokovne izpite, sestavljal učnih načrtov in programov za šole prve in druge stopnje, avtor ali redaktor mnogih učbenikov za osnovne in srednje šole, redaktor mnogih slovarjev, predsednik sveta etnološkega muzeja, založbe »Prosvetno delo«, akademškega kulturno-umetniškega društva »Mirče Acev« itd.

Njegovo znanstveno in strokovno zanimanje je bilo izredno široko. Ukvarjal se je s problematiko pisave in pravopisa sodobnega makedonskega jezika, s problemi zgodovine makedonskega jezika, dialektologije, leksikografije. Posvečal se je tudi sestavljanju učbenikov, redigiranju jezikoslovnih tekstov ter uredniškemu in prevajalskemu delu.

V prvi številki časopisa »Prosvetno delo« leta 1945 je objavil članek o vprašanih makedonske pisave. V kasnejših delih je obdelal problematiko sistemov pisav v Makedoniji po 1. svetovni vojni (Makedonski jezik, 1969, XIX, 21—44) ter probleme pisnega in ustnega izražanja učencev. Tudi vsi trije makedonski pravopisi so povezani z njegovim imenom; pri prvem je sodeloval kot član komisije za jezik in pravopis (leta 1945), pri drugem je bil soavtor (leta 1950), pri tretjem pa predsednik delovne skupine sestavljalcev (leta 1970).

Kot predavatelj sodobnega makedonskega knjižnega jezika se je Krum Tošev ukvarjal s temeljnimi vprašanji fonetskega, fonološkega in morfološkega sistema; pisal je o makedonskem akcentu, nekaterih značilnih soglasniških sklopih, posebnostih makedonskega aorista, glagolih e-jevske skupine, glagolski l-formi, zaimkih, predlogih in nekaterih leksikalnih posebnostih besed, ki se v makedonščini pogosto uporabljajo. Kot dolgoleten raziskovalec makedonske dialektologije je Krum Tošev zbral mnogo gradiva iz struškega govora, ki ga je raziskoval s posebno ljubeznijo. Raziskoval je tako sodobni govor kot tekste iz preteklega stoletja. Na tem področju je prišel do mnogih novih spoznanj.

Vpliv profesorja Toševa je čutiti tudi na področju leksikografije. Pod njegovim vodstvom je potekalo izdelovanje in izdajanje Slovarja makedonskega jezika, ki so ga izdali sodelavci inštituta. Profesor Tošev je tudi redaktor mnogih dvojezičnih slovarjev: francosko-makedonskega, angleško-makedonskega, nemško-makedonskega, rusko-makedonskega, srbohrvatsko-makedonskega, bolgarsko-makedonskega in drugih, pravzaprav vseh prvih slovarskih del v Makedoniji. Njegove izkušnje so bile dragocene pri vseh izdajah Inštituta za makedonski jezik, tako pri izdajah starih tekstov (14., 15. in 17. stoletje), posebnih izdajah, izdajah zapisov ljudskega izročila, pri urejanju časopisa »Makedonski jezik« in podobno. Tošev je redaktor mnogih besedil ljudskega izročila iz SR Makedonije, Pirinske in Egejske Makedonije, med drugim tudi najdaljše ljudske pesmi Kuzman Kapidan, najdaljše makedonske ljudske pripovedke Siljan Štrkot in drugih ljudskih slovstvenih storitev.

Omeniti je treba tudi njegovo delo pri sestavljanju učbenikov za osnovne in srednje šole, predvsem beril, izbranih beril, primerov iz literature, ki so doživeli več izdaj. Delal je kot samostojen sestavljalci ali pa sodeloval pri sestavljanju. Bil je ploden prevajalec, saj je zapustil okoli 200 prevedenih del; prevajal je med drugimi Lenina, Dedijera, Prličeva.

Pri profesorju Toševu se je šolalo skoraj 30 generacij sodobnih makedonistov, študentov, profesorjev, doktorjev znanosti. Za svojo vsestransko dejavnost je dobil visoka republiška in zvezna odlikovanja.

Smrt je pustila marsikaj nedorečenega, odtrgala ga je od začetega, a žal nedokončanega dela; nedokončan je ostal makedonski frazeološki slovar, slovnica makedonskega jezika z mnogimi ilustrativnimi frazeološko-tekstnimi primeri, dialektološka obdelava značilnih pojavov v stručnih govorih in drugo.

Dragi Stefanija
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Slovenščina v javni rabi

TEŽAVE S TUJIMI LASTNIMI IMENI

Slovenski pravopis in pravorečje posvečata vprašanju v zvezi s tujimi imeni veliko pozornosti; v marsičem se ob njih razhajajo jezikovni strokovnjaki, prevajalci in drugi »uporabniki« knjižne slovenščine. Po obvladanju tega območja včasih presojava stopnjo govorne in pisne kulture posameznika; toda pismenost so nekoč v Rusiji ugotavljali tudi po pravilni rabi »odvečne« črke jat, ki je že šest desetletij ne uporabljajo več! Ne moremo tajiti dejstva, da se je knjižni jezik v zadnjih desetletjih demokratiziral, ali drugače, krog uporabnikov splošne, normirane oblike slovenščine se čedalje bolj širi. Pri tem je seveda stalno navzoča nevarnost, da bodo jezikovna pravila kršena, posebno še v primerih, ko so ta preveč zapletena in neuglašena s splošno dinamiko v jeziku. Pred nami sta torej dve veliki nalogi: razumno in gospodarno urediti jezikovna pravila, pri uporabnikih knjižnega jezika pa zbuditi oz. poglobiti jezikovno zavest.

Pri nas velja načelo, da puščamo tuja imena in priimke, ki so v izvorniku pisana z latinico, nespremenjena; pišemo torej *Antoine Meillet* in ne *Anton Meje*. To dejstvo seveda nalaga piščemu nelahko breme različnih tujih pisav, govorečemu pa, da zna tuji izgovor ustrezno zamenjati s slovenskimi glasovi. To nalogo lahko pravopisni in pravorečni priročniki rešujejo splošno, s pravili, praktično imensko gradivo pa lahko predstavijo samo v izboru »današnje in za nazaj«; vendar to ne more v celoti »pokriti« vsakdanjih, zmeraj novih in novih potreb časopisnih delavcev, ter radijskih in televizijskih govorcev. Pravzaprav bi morali iti še globlje, do vsakega občana, ki npr. bere slovenske prevode tujega leposlovja ali ima v združenem delu opravka s tujimi imeni. Koga ne moti pri branju tuje ime, za katerega ne vemo natančno, kako ga je treba izgovoriti!

Ni preveč hvaležno opravilo brskati po resničnih ali domnevnih napakah v soobčanovem govorjenju in pisanju, zato naj nam primeri, ki jih navajam iz dveh zapisov v Delu (25. in 26. januarja 1977), samo pomagajo osvetliti nekakšno psihično-jezikovno zadrego časnika, ki ga preganjajo tiskarski stroji. Čeprav pri nas ne manjka jezikovnega snobizma, saj vas npr. prodajalka pomilovalno pogleda, če želite »gibbs« in ne »džibbs« ali »buc« in ne »buk« — malo se lahko odkupite s *s*-jem v »imaste« — kaže tanjugov zapis ob enaintridesetletnici makedonske slovnice prav nasprotno. Nekaj nelagodnosti občutimo že ob sklanjatvi imena makedonskega slovnicarja Kepeskega; *Krumeta* (kot *Toneta*) se nam ne zdi najboljši izbor iz treh možnosti. Naše nerazpoloženje se stopnjuje ob trikratnem *tedaj*: »*tedaj* so se začele odpirati šole... Toda malo-kdo je *tedaj* poznal makedonski knjižni jezik, ki je *tedaj* delal prve korake«; čudna se nam zdi zveza »takoj po zasedanju z ASNOM«. Prava težava se začne v poročilu ob imenih štirih tujih slavistov, ki so napisali prve ugodne ocene in prikaze makedonske slovnice Kepeskega. Pravilno je zapisan samo češki slavist *Frinta*; na pol fonetično je »predstavljen« angleški slavist *de Bray* (kot *de Brey*), ki je v svoji obsežni knjigi o slovanskih jezikih pred petindvajsetimi leti podal tudi slovnični oris knjižne slovenščine; najslabše je odnesel znani francoski slavist *André Vaillant*, avtor primerjalne